

Soldatesk

Onlangs hebt U in de pers foto's kunnen zien van jonge Joodse vrouwen, die met het geweer op de schouder naar een uitkijkpost trokken om te helpen bij de verdediging van hun vaderland. Dit beeld gaf mij een stroom van invallen. In de eerste plaats zal ik niet ontkennen, dat ik onder de charme kwam van deze struise jeugd, die hoe moeilijk de situatie ook moge zijn, toch niet nalaat er zo aantrekkelijk mogelijk uit te zien en dapper lacht ondanks gevaar en bedreiging. De zaak Israël ging door mijn hoofd, het probleem van oorlog en vrede in het Nabije Oosten. De plaats van de vrouw in deze verwarde en spannende tijden. Wat dreef hen? Waarom wilden zij ook op deze wijze hun vaderland dienen? Lieten zij hiermee zien dat de moderne vrouw niet alleen de rechten van de man opeist om tot zijn gelijkwaardige te worden, maar ook zijn plichten? Zo dwaalden mijn gedachten naar de kijk, die wij mannen op de vrouw hebben, hoe wij haar zien, hoe wij haar graag zien willen. De vrouw in onze beschaving is er niet mee verwend, dat de man haar neemt, zoals zij is. Integendeel, veel wijst erop, dat 90 % van de eigenschappen, die wij typisch vrouwelijk noemen, eigenlijk een product van opvoeding en beschaving zijn. Tot dit inzicht zijn we langzamerhand na eeuwen pas gekomen. Wij hebben daarbij wel eens het idee, dat ons vooroordeel een typisch christelijke erfenis is.

Nu heb ik niet veel animo de kerk vrij te pleiten: ik denk aan die kerkvaders, aan Tertullianus enz. Maar toch zou het onbillijk zijn te vergeten, dat het bij de Grieken en ook bij de oude Joden niet veel anders gesteld was. Ook al verdedigde Prof. Kohnstam jaren geleden, dat de positie van de Joodse vrouw veel gunstiger was.

• •

Zeker: wanneer we aan verschillende vrouwenfiguren uit het Oude Testament denken, valt ons op, dat zij vaak mild en vriendelijk worden behandeld, terwijl de man juist in zijn egoïsme t.a.v. de vrouw on-barmhartig wordt geschilderd. Ik denk verder aan Ruth, aan het Hooglied in zijn ongekuiste, schilderachtige vorm. Al lezend kwam ik toen bij het bekende laatste hoofdstuk van de Spreuken, waarin men een ware lofzang op de vrouw kan terugvinden.

„Een degelijke vrouw, wie vindt haar?”

„Hoger dan koralen is haar waardij.”

.....

„Met kracht omgordt zij haar lendenen”

„en zij stevig haar armen”

„Zij vreest de sneeuw niet voor haar gezin”

„want geheel haar gezin is in scharlaken gekleed”.

„Spreien vervaardigt zij voor zichzelf”

„Van fijn linnen en purper is haar gewaad”.

„Haar man is bekend in de poorten”,

„wanneer hij nederzit onder de oudsten des lands”.

.....

Ik raad U van harte deze oude tekst in haar primitieve kracht nog eens na te lezen, doch ik wil Uw aandacht een ogenblik vragen voor de aanhef. De Leidse Vertaling, die ik gebruikte, spreekt over een „degelijke” vrouw. Dit wordt hier als hoogste aanbeveling gebruikt. Ik vroeg mij al lezend af wat er in de oorspronkelijke tekst gestaan zou hebben. Vooral toen ik hoorde, dat Prof. Obbink niet over een „degelijke” maar over een „wakkerer” vrouw spreekt en dat er in een Spaanse vertaling van een sterke krachtige vrouw gesproken wordt. In het Grieks vinden we zelfs de term „manlijk”. Degelijk, sterk, wakker, manlijk... Nu vroeg ik raad aan de Hebraïcus: er staat in de oude teksten „esjet chajal”, esjet is vrouw en chajal betekent soldaat. Dat wordt dus soldatesk, op een soldaat gelijkend.

Begrijpt U mijn verrassing, soldatesk, het zelfde beeld waar wij het net over hadden.

Deze Joodse man zag de vrouw in de eerste plaats als zijn huisvrouw. Zij werd geacht dit werk met opgewektheid en onovertreffbare ijver te doen. Toezicht op het personeel, verzorging van mondvoorraad en linnenkast, ja spreien haken blijkt op een oud-testamentische traditie te berusten. Over de vrouw als minnares wordt gezweven, over de vrouw als opvoedster der kinderen eveneens.

Waarom noemt hij haar, als een soldaat?

Is dit om haar plichtsbetrachting tegenover haar man, om haar zelfopofferende bereidheid, altijd, dag en nacht klaar te staan, zoals de soldaat op wacht? Tekenend is de positie van de man: hij zit bij de poort met zijn vrienden over de politiek te praten, over staatszaken en weet U wat nog meer, en dan komt zijn vrouw ter sprake en is hij trots op haar, zoals een moeder trots is op haar zoon, zoals een andere man trots is op zijn paard, zijn auto of zijn laboratorium. Had Kohnstam gelijk? Heeft deze man bij de poort werkelijk waardering voor zijn vrouw? Weet hij werkelijk iets van haar, of gaat het er alleen om dat zij zo precies weet waarin zij hem moet dienen?

In onze tijd weet zij precies, wat hij lekker vindt, wat niet, zij weet dat zij zijn pantoffels klaar moet zetten, zijn krant, zij kent het merk van zijn oude klare, zijn politieke gevoeligheden, de dingen waar je wel en de dingen waar je niet over moet spreken. Dit is hier de basis van de waardering. Er komt alleen nog bij dat hij haar in het bijzonder waardeert wanneer zij dit alles trouw volhardend en onbaatzuchtig, als een soldaat, doet!

Alsof trouw, volharding en onbaatzuchtigheid typische manlijke eigenschappen waren!

Behalve deze verwachtingen in huiskamer en keuken heeft de gemiddelde man ook bepaalde verwachtingen in de slaapkamer: nu moet zijn vrouw niet actief zijn maar passief, nu moet zij gevoelig zijn wensen tegemoetkomen, maar aan hem het initiatief overlaten. Omgekeerd heeft ook de vrouw vanouds vaste verwachtingen van haar man. Buitenshuis, in het vijandige leven, zoals Schiller het zei, moet hij ploeteren, eer behalen, geld verdienen, in de huiskamer moet hij als een vermoede hond passief zich laten verwennen en verzorgen, maar ondertussen zich nauwkeurig houden aan de instructies van zijn vrouw: geen modderige schoenen in huis, het kleed niet dubbel zitten, aardappelen niet prakken. In de slaapkamer verwacht zij iets totaal anders: nu moet de man onvermoeid, vol fantasie, vol initiatief zijn.

* * *

In onze tijd heeft op dit gebied, zoals U weet een grote verschuiving plaats. De oude situatie, ook al kwam daarbij lang niet iedere man en vrouw tot zijn recht, was overzichtelijk en begrijpelijk. Men had in ieder geval geen onzekerheid over dat wat van iemand verwacht werd. De offers, die daardoor gebracht moesten worden, waren wellicht zwaar, maar daarmee bereikte men in ieder geval een oplossing, die velen aanstond.

Nu is dit alles onzeker geworden. De man blijkt veel vrouwelijke eigenschappen te bezitten, veel meer dan wij ooit vermoed hadden. De vrouw veel meer manlijke. Ja, wij vragen ons tegenwoordig af, of er inderdaad wel typisch manlijke en typisch vrouwelijke eigenschappen bestaan, in ieder geval zijn wij het er over eens dat het overgrote deel van die eigenschappen, die wij typisch manlijk of vrouwelijk noemen, op opvoeding, op moraal berusten, op een organisatie van de samenleving, waarin deze opvoedingsidealen vastliggen en het kind ingestampt worden van af het moment dat het jongetje, als een echte jongen met een blokkendoos moet spelen en het meisje als een echt meisje met een pop.

Nu blijkt het nodig ons te realiseren, primo wat wij zelf willen en secundo wat een partner wil. Een vrouw blijkt plotseling in haar hart graag buitenshuis te werken, een man blijkt plezier te hebben in huishoudelijk werk, in koken, plantenverzorgen; de vrouw neemt ineens initiatief in het erotische spel, de man laat met zich doen en geniet.

De man blijkt lang niet altijd actief en flink te zijn en waardeert het maar matig als er zo op hem geleund moet worden: hij wil ook wel eens leunen!

Zo worden wij dus gedwongen ons ernstig af te vragen, wie onze partner eigenlijk is. Dit is onvermijdelijk geworden en noodzakelijk. Dit is de voorwaarde voor geluk.

U ziet, ik ben terecht gekomen bij een thema, waarover U zeer vaak kunt lezen in deze inleidingen: de medemens moet tegenover de medemens respect tonen, eerbied, moet rekening houden met de medemens. Het zijn bekende klanken, die niet zo vaak herhaald zouden moeten worden, wanneer wij niet wisten dat er in onze samenleving van deze richtlijnen maar weinig terecht kwam.

Ook voor mij is dit fundamenteel en zeker voor ons maatschappelijke leven, zeker voor de opvoeding, zeker voor de samenkomst van man en vrouw.

En toch, toch klopt er hier iets niet helemaal, toch hoort er nog iets bij. Deze oude adagia, die reeds door Aristoteles bezongen werden, die door de Evangelieën op eigen wijze voortgezet werden, die het Renaissancistische humanisme op allerlei wijze naar voren bracht, geven het laatste woord nog niet.

Wat man en vrouw van elkaar verwachten, wat wij toch eigenlijk van onze opvoeders, van onze politieke leiders verwachten is zeker respect en rekening houden, maar het is meer. Dat meer valt onder de raadselachtige noemer „liefde”, een term waarmee weinig te beginnen is, maar waarmee desalniettemin gezegd wordt, dat we van de ander een bepaalde activiteit verwachten, een hartstochtelijk zichzelf laten gelden voor ons, een doorbreken van barrières, waarin het „wij” meer is dan een som van twee afzonderlijke „ik-ken”.

Het is zeker, dat wanneer deze x-factor aanwezig is, het er eigenlijk niet zo bijster opaan komt of wij nu wel alles weten van de ander, ja, het is denkbaar dat iemand heel weinig begrijpt van de ander en toch zijn leven vol liefde aan hem of haar geeft. Ik denk aan de Leontine van een boek van Walschap; zij begrijpt eigenlijk niets van zijn werk als schilder, zij staat door haar afkomst ver van zijn bohemien-milieu, zij is door haar godsdienstige aard ver van begrip voor zijn kijk op de kerk en godsdienst, maar desalniettemin zij houdt van deze man en deze man houdt van haar; zij twisten menigmaal, zij haten elkaar soms, zij leven als vreemden naast elkaar voor weken, of dagen, tot zij plotseling weer ontdekken, dat zij toch bij elkaar horen, dat zij niet zonder elkaar kunnen leven en dat zij in elkaars armen het hoogste geluk vinden. Liefde, verzucht hij ergens, is een zeer onvolmaakte zaak op aarde, maar, ook al was het niet meer dan een soldatesk op wacht staan bij elkaars eenzaamheid, zoals Rilke het uitdrukte, ... is er een betere rechtvaardiging voor al het zuchten, al het lijden, al het verdriet, dat wij ondergaan?

Dr. V. W. D. SCHENK

Het Nederlands Gesprek Centrum heeft een
nieuwe publicatie het licht doen zien, getiteld:

WEZEN EN GRONDSLAGEN VAN HET RECHT

PRIJS f 1,50

Bestellingen te richten aan:
Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.
Postgiro: 304960, tel. 030-10163.

*Vraagt ook een
overzicht van
andere belangrijke
uitgaven van het
Gesprek Centrum.*

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
12 MEI 1957

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0.25, buitenland f 4.60 p.j.